

Kultur – og likestillingsdepartementet

Deres ref.:

Vår ref.: 79/26/HKJ

Dato: 30.september 2026

Innspill Kulturarenastrategi – Norges museumsforbund

Regjeringens initiativ til en nasjonal kulturarenastrategi er viktig for å i større grad ta i bruk allerede etablerte arenaer til enda flere formål. Flerbruk er bærekraftig, det styrker sirkulærøkonomien og det åpner nye rom for møter mellom mennesker. Det er med på å bygge sterkere demokratisk beredskap i befolkningen som helhet og vil styrke oppfattelsen av kulturarvens posisjon som grunnlag for beredskapen.

Norges museumsforbund representerer hele bredden av museer i Norge: kunstmuseer, universitetsmuseer, større og mindre konsoliderte kulturhistoriske museer, hvorav flere har kunstsamlinger, og «blandingsmuseer» som dekker flere spesialiserte felt. Private museer med ingen eller begrenset offentlig støtte og museene under KUD, andre departementer og Sametinget inngår alle i Museumsforbundets medlemsmasse.

Museene er allerede etablerte kulturarenaer landet rundt med moderne publikumsbygg og rundt 5500 kulturhistoriske bygg. Mange av museumsbyggene er i bruk, men enda flere kan tas i bruk til andre formål – og i samarbeid med andre. Likevel fremkommer ikke museenes bygg i oversikten i rapporten *Kulturarenaer i Norge: Samlerapport (2017-2025)*.

For museene i Norge er det viktig å fungere som aktive lokale kulturarenaer. Økt bruk gir grobunn for mer aktivitet, økt samarbeid og økt verdiskaping. Museene finnes i de fleste lokalsamfunnene og har allerede tett dialog og betydning lokalt. Gjennom en helhetlig strategi for kulturarenaer mener vi at regjeringen kan se på tvers av institusjoner og hvordan virkemidlene kan virke best mulig sammen for å få ressursene til å møtes.

Forskning viser at 80% av eksisterende bygningsmasse fortsatt vil stå her i 2050. Vi må forvalte disse på best mulig måte for å hindre økt utslipp av klimagasser. Museumsbygg over hele landet er allerede prioriterte ut fra høy kulturhistorisk verdi. Nå er det på tide å også gi de høy bruksverdi. Grønt er ikke bare en farge. Museene har mange bærekraftige bygg som kan bidra i klima- og samfunnsregnskapet på en god måte.

Museumsbygninger som ressurs i lokalsamfunnet

Regjeringens initiativ til en nasjonal kulturarenastrategi svarer på et viktig behov: Mange kulturaktører mangler egnede lokaler, samtidig som det finnes bygninger over hele landet som står tomme eller blir lite brukt.

Museene forvalter en stor og mangfoldig bygningsmasse som representerer viktige kulturhistoriske verdier. Samtidig er flere av disse bygningene i dag lite tilgjengelige for lokalsamfunnet. Dette representerer et uutnyttet potensial.

Hvordan kan museumsbygninger i større grad tas i bruk som lokale kulturarenaer – til nytte for både museet, kulturlivet og nærmiljøet?

Forslag: En stimuleringsordning for økt bruk av museumsbygninger

Det bør vurderes å etablere en egen stimuleringsordning for museene, med mål om å gjøre flere museumsbygninger tilgjengelige for kulturell og sosial aktivitet.

Ordningen kan gi støtte til nødvendige tiltak for:

- universell utforming og bedre tilgjengelighet
- istandsetting og tilpasning til flerbruk
- enkle tekniske tiltak som lydabsorberende flater, teleslynge, mikrofoner, høyttalere og visningsutstyr
- tiltak som gjør bygningene egnet for aktivitet uten at de kulturhistoriske kvalitetene svekkes.

Målet bør ikke være å gjøre museumsbygningene om til ordinære kulturhus. Styrken ligger nettopp i at de er små, særpregede og nabolagsnære arenaer med egen identitet og historie.

En slik ordning kan bidra til at museene i større grad blir sett på som en ressurs i den lokale kulturinfrastrukturen, og ikke bare som forvaltere av en omfattende eiendomsportefølje.

Vern gjennom bruk

Økt bruk kan også være et virkemiddel for bedre bygningsvern og sirkulærøkonomi.

Mange museumsbygninger har opprinnelig vært en del av hverdagslivet. De har vært boliger, forsamlingslokaler, arbeidsplasser eller andre bygninger i daglig bruk. I dag kan de stå med et helt annet bruksmønster enn det de ble bygget for, men samtidig representere vesentlige lokale verdier og være viktige identitetsmarkører. De er bærere av lokal identitet og tilhørighet.

Når bygninger tas i bruk igjen, kan man oppnå flere positive effekter samtidig. Aktivitet gir mer tilsyn, bygningene blir oppvarmet og luftet, og behov for vedlikehold og istandsetting blir synliggjort. Samtidig kan bruk skape et sterkere lokalt engasjement for bygningen og kulturmiljøet.

Vern gjennom bruk kan dermed bli en del av løsningen på både kulturarena- og bygningsvernfeltet.

Økt bruk kan dessuten styrke grunnlaget for lokale venneforeninger og frivillige miljøer. Når flere får et forhold til bygningen, kan det også utvikles et større eierskap til kulturarven og et sterkere grunnlag for dugnad og frivillig innsats.

Egnede lokaler med små grep

Mange museumsbygninger har tidligere vært brukt til samlinger, selskaper eller andre former for fellesskap. De kan derfor være godt egnet til mindre kulturaktiviteter også i dag.

Det er ikke nødvendigvis store ombygginger som skal til. Enkle, reversible og frittstående løsninger kan gjøre bygningene bedre egnet for øving, møtevirksomhet, foredrag, mindre konserter, formidling og aktiviteter for barn og unge.

Dette gjør det mulig å kombinere hensynet til kulturminneverdier med moderne krav til funksjonalitet og tilgjengelighet.

En modell for samarbeid mellom museum, frivillighet og kulturliv

En slik satsing kan også legge til rette for nye samarbeidsformer mellom museene, frivilligheten og det profesjonelle kulturlivet.

Lokale lag og foreninger kan få tilgang til arenaer de ellers ikke ville hatt råd til å leie. Profesjonelle utøvere kan få tilgang til mindre og særpregede lokaler, samtidig som museet får nye brukere og nye møteplasser med lokalsamfunnet. Det kan skape synergier som går utover den enkelte aktiviteten: Flere aktører møtes, nye samarbeid kan oppstå, og museet får en tydeligere rolle som del av den lokale kulturinfrastrukturen.

Kommunale leietilskudd kan få dobbel effekt

Det bør også vurderes hvordan eksisterende kommunale ordninger for leie av lokaler kan brukes mer strategisk.

Det er behov for en oppmykning av mulighetene for samfinansiering og samhandling lokalt. Mange av museene mottar kommunale driftstilskudd, men dette dekker likevel ikke en utvidet bruk ut over museenes kjerneoppgaver. Dersom kommunale leietilskudd til lag og foreninger kan benyttes til leie av egnede museumsbygninger, kan de samme offentlige midlene gi en dobbel effekt. Det gjør kulturaktivitet mulig for lag og foreninger som ikke har økonomi til kommersiell leie, samtidig som det bidrar til aktivitet og inntekter i museene, og en bedre ressursutnyttelse lokalt.

Dette kan være en relativt enkel måte å styrke sammenhengen mellom kommunal kulturpolitikk og museumssektoren på og hindre videre silostrukturer.

Beredskap

Kulturminnevernet i museene er en viktig del av jobben, og prinsippene er både sterkt forankret og utviklet over generasjoner. Vedlikehold av museumsbygninger sees på som en investering der det å

reparere istedenfor å bytte ut, utviser respekt for tradisjonene samtidig som det er med på å bevare bygningskunnskapen og etablere nye generasjoner med tradisjonshåndverkere. Dette skjer ofte i et samarbeid mellom eldre og yngre og det er med på å bygge sterkere motstandskraft lokalt i forståelsen av den lokale identiteten som en del av nasjonens motstandskraft, slik også Totalberedskapsmeldingen fra 2025 er tydelig på.

Kjennskap til sitt steds historie, eierskap til stedets kulturhistoriske bygg, som ofte er samlet i museene, styrker samholdet og det er en sentral del av samfunnets motstandskraft. Opplevelse av stedsidentitet, tilhørighet og fellesskap er viktig i krisetider. Erfaringene fra museene i Ukraina viser at museene har spilt en vesentlig rolle i krisetiden som møteplasser og voktere over landet identitet og suverenitet. De ca. 5500 historiske byggene museene forvalter i dag, kan brukes som møteplasser, samlingsarenaer og skape rom for felles aktiviteter. Med riktig bruk kan museenes bygningsarv styrke lokalsamfunnets evner til å både håndtere større kriser og skape ny lokal kraft.

Ønsker fra museene

Vi ønsker oss aktiv bruk og anerkjenning av museene som kulturarenaer for å:

- styrke lokal tilhørighet, samhold og identitet gjennom aktivitet på tvers av generasjoner
- styrke kulturarven
- sikre muligheten for å ha åpent hele året gjennom helårsbruk
- være arenaer for håndverkstradisjoner og overføring av immateriell kulturarv gjennom praksis
- møte klimautfordringene med aktivitet i tomme bygg
- å redusere etterslepet med vedlikehold og mulighetene for å ta tomme bygg i bruk til nye formål gjennom etablering av et bygningsvernfond for museene
- bidra til større fleksibilitet i samspill mellom aktører og virkemidler – en modell for samarbeid mellom museum, frivillige og kulturlivet ellers.

Det handler i siste instans om å ta i bruk en ressurs som allerede finnes. Bygninger som har kulturhistorisk verdi, kan samtidig bli en del av den levende kulturinfrastrukturen.

Ved å investere i tilpasning, tilgjengelighet og aktivitet kan man oppnå flere effekter samtidig, med bedre tilgang til kulturarenaer, mer bruk av eksisterende bygninger, styrket bygningsvern, mer samarbeid mellom profesjonelle og frivillige aktører og sterkere lokal tilhørighet til kulturarven.

Vi henviser også til andre relevante høringer vi har levert:

- <https://museumsforbundet.no/wp-content/uploads/2025/11/Horing-NOU-7-Musikklandet-Norges-museumsforbund.pdf>
- <https://museumsforbundet.no/wp-content/uploads/2025/06/Horing-RA-Bevaringsstrategi-for-bygder-og-byers-kulturmiljo.pdf>
- <https://museumsforbundet.no/wp-content/uploads/2025/03/Horing-forskrift-regionale-kulturfond-2025.pdf>

Med vennlig hilsen

Ole Aastad Bråten
styreleder

Hanne K. Jakhell
generalsekretær

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og oversendes uten signatur.